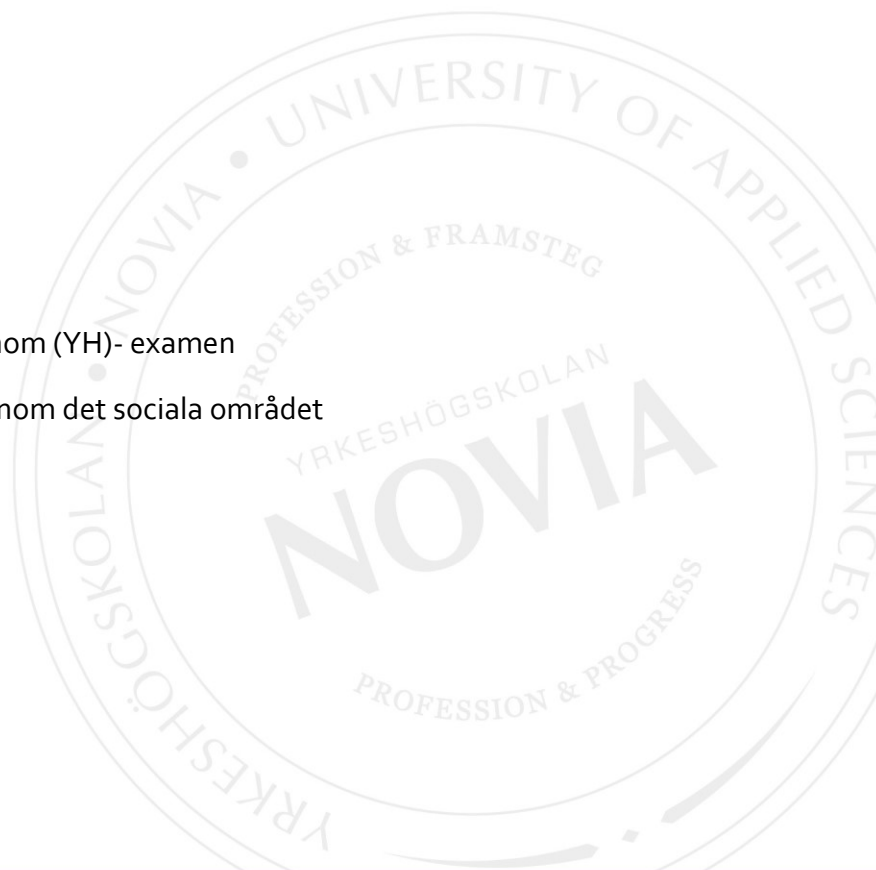


”De lär sig snabbare än man tror!”

En kvalitativ studie om barns andraspråksinlärning inom småbarnspedagogiken

Nora Blomqvist

Examensarbete för socionom (YH)- examen
Utbildningsprogrammet inom det sociala området
Vasa 2021



EXAMENSARBETE

Författare: Nora Blomqvist

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Småbarnspedagogik och metodik

Handledare: Ralf Lillbacka & Johanna Sigfrids

Titel: "De lär sig snabbare än man tror!" -En kvalitativ studie om barns andraspråksinläring inom småbarnspedagogiken

Datum 3.11.2021

Sidantal 36

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur pedagoger inom småbarnspedagogik kan stöda inläringen av ett andraspråk hos barn. Examensarbetets centrala frågeställningar är följande: Hur ser barnets andraspråksinläring ut i daghemsmiljön? Vilka metoder kan användas av personal inom småbarnspedagogiken för att stöda barnets andraspråksinläring? Vilka utmaningar möter barn och pedagoger vid barnets inläring av andra språket?

I arbetet granskas inläringen av andraspråket hos de barn som saknar eller har ringa kunskaper av det språk som används på daghemmet. Det rör sig alltså främst om barn med ett annat hemspråk än svenska eller finska. I teoridelen behandlas andraspråksinläring, hur barn närmar sig andraspråket på daghemmet, omgivningens betydelse för inläringen av ett andraspråk samt personalens stöd vid andraspråksinläring på daghemmet.

Undersökningen genomfördes med hjälp av en kvalitativ enkät som skickades ut till lärare och socionomer inom småbarnspedagogik. I resultatet av undersökningen framkom att barns sätt att lära sig ett andraspråk på daghemmet är väldigt individuell. Metoderna man väljer att använda för att stöda andraspråksinläringen behöver därför anpassas utifrån barnets egna behov. De vanligaste metoderna som daghemspersonalen använde var bildstöd och tecken som stöd, sånger, ramsor och läsning av enkla sagor. Pedagogen fungerar som en språklig förebild för barnet och det viktigt att vara tålmodig och ge barnet extra tid och stöd, särskilt i början av språkinläringen.

Språk: Svenska

Nyckelord: Andraspråksinläring, språk, småbarnspedagogik

BACHELOR'S THESIS

Author: Nora Blomqvist

Degree Programme: Social Welfare, Vaasa

Specialization: Early Childhood Education

Supervisor(s): Ralf Lillbacka & Johanna Sigfrids

Title: "They learn faster than you'd think!" -A qualitative study on children's second language acquisition in early childhood education

Date 3.11.2021 Number of pages 36

Appendices 1

Abstract

The purpose of this thesis is to examine how teachers can promote children's second language acquisition in early childhood education. The questions at issue in this thesis are the following: What does a child's second language acquisition look like in the environment of the day care center? Which methods can be used by the teachers of early childhood education to support the second language acquisition among children? Which challenges may children and teachers encounter during a child's learning of a second language?

This thesis will focus on the second language acquisition among children who have none or little knowledge of the language used at the day care center. In other words, the thesis will primarily focus on children whose native language isn't Finnish or Swedish. The theoretical framework included a discussion on second language acquisition, how children approach the second language at the day care center, the impact of the social environment when learning a second language and the support from teachers when it comes to second language acquisition at the day care center.

The examination was conducted through a qualitative survey sent to early childhood education teachers. The questions in the survey were open-ended and based on the main questions of the thesis. The study revealed that children's way of learning a second language in early childhood education is very individual. The methods that day care personnel use to support the second language acquisition among children should therefore be adapted to the individual needs of the child. The most common methods used by the day care personnel was pictures and signs, songs, rhymes and reading of simple stories. The pedagogue is a linguistic role model for the children and it's important to be patient and give extra time and support to them, especially in the beginning of the language acquisition.

Language: Swedish

Key words: Second language acquisition, language, early childhood education

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte, frågeställningar och avgränsningar	2
3	Andraspråksinläring.....	3
3.1	Ålderns betydelse för andraspråksinläringen.....	4
3.2	Simultan- och successiv språkinläring	5
4	Utvecklingen av andraspråket i daghemsmiljön.....	8
4.1	Språkdomäner	10
4.2	Vikten av det egna modersmålet.....	10
5	Omgivningen och andraspråket	12
5.1	Flera språk i familjen	12
5.2	Barngruppens inverkan på andraspråksinläringen.....	13
5.3	Barnets andraspråksinläring genom leken	14
6	Kodväxling	15
7	Personalens stöd vid andraspråksinläring på daghemmet.....	16
7.1	Språkutvecklande metoder	17
7.2	Utmaningar vid barnets andraspråksinläring.....	18
7.2.1	Språkfel hos andraspråksinlärare.....	19
8	Sammanfattning av teoridelen.....	20
9	Metoddiskussion.....	22
9.1	Kvalitativ metod.....	22
9.2	Respondenturval och datasekretess.....	23
9.3	Analysmetod.....	23
10	Resultatredovisning.....	24
10.1	Personliga erfarenheter.....	24
10.2	Beteenden hos det andraspråkslärande barnet.....	25
10.3	Barnet introduceras för andraspråket.....	25
10.4	Interaktion med andra barn	26
10.5	Språkfrämjande metoder	27
10.6	Utmaningar och hur man hanterar dem	28
10.7	Det egna modersmålet.....	29
10.8	Ett språkfrämjande arbetssätt på daghemmet.....	30
11	Sammanfattning och slutdiskussion	30
	Källförteckning	34

Bilageförteckning

Bilaga 1

Enkätfrågor

1 Inledning

Antalet invandrare i Finland har ökat de senaste åren, av dem som invandrar hör många till barnfamiljer. År 2018 var vart tionde barn under skolåldern av utländsk härkomst. I huvudstadsregionen är andelen högst, där har redan vart fjärde barn utländsk bakgrund (Statistikcentralen). Det växande antalet barn i denna ålder, som antingen fötts i ett annat land eller har föräldrar av utländsk härkomst, ställer nya krav på småbarnspedagogikens utformning i Finland. Hur småbarnspedagogiken utvecklas och anpassas till de mångkulturella förhållandena är av allt större betydelse. (Ojala, 2010)

Då andelen barn med utländsk bakgrund inom småbarnspedagogiken ökar, spelar pedagogen en central roll i barnets integrering. Pedagoger på daghem och förskola behöver vara medvetna om de utmaningar som barnet med utländsk bakgrund kan möta i daghemsmiljön, samt ha kunskaper i hur man som pedagog kan hantera dessa utmaningar. Pedagogen bör reflektera över de egna arbetssätten och metoderna samt kunna tillämpa dem enligt ett interkulturellt förhållningssätt. (Jokikokko & Karikoski, 2016).

Barn med utländsk bakgrund ställs inför diverse utmaningar inom den småbarnspedagogiska verksamheten. En av de främsta, som även är en förutsättning för integreringen, är inläringen av det andra språket, det vill säga finska eller svenska. De barn som är under skolåldern och av utländsk bakgrund blir oftast introducerade i det andra språket först då de börjar på daghemmet eller förskolan.

I mitt examensarbete vill jag undersöka just språkinläringen inom småbarnspedagogiken hos dessa barn. På grund av den ökade andelen av barn med utländsk härkomst i Finland är det ytterst relevant att belysa småbarnspedagogikens roll i integreringen. I mitt examensarbete undersöker jag hur barn närmar sig ett nytt språk på daghemmet, samt vilka faktorer i daghems- och förskolemiljön som inverkar på barnets andraspråksinläring. Jag granskar även vilka metoder som kan användas av daghemspersonal för att stöda barnets språkinläring, samt de utmaningar som både barn och personal ställs inför då det gäller barnets inläring av det andra språket.

2 Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Syftet med detta examensarbete är att granska hur pedagoger kan stöda barns inläring av ett andraspråk inom småbarnspedagogiken. Frågeställningarna som tas upp i studien är följande:

- Hur ser barnets andraspråksinläring ut i daghemsmiljön?
- Vilka metoder kan användas av personal inom småbarnspedagogiken för att stöda barnets andraspråksinläring?
- Vilka utmaningar möter barn och pedagoger vid barnets inläring av andra språket?

I denna studie granskas inläringen av andraspråket hos de barn som saknar eller har ringa kunskaper av det språk som används på daghemmet. Det rör sig alltså främst om barn med ett annat hemspråk än svenska eller finska. Det första mötet med någondera språket sker således då barnet börjar på daghemmet, där stöd från omgivningen är betydande för barnets inläring av det andra språket.

3 Andraspråksinläring

I detta kapitel kommer jag att utveckla vad andraspråksinläring är för något, varför individens ålder är så betydande för inläringen av ett andraspråk, samt vad skillnaden mellan simultan och successiv språkinläring är. I kapitlet behandlas även metoder för att upprätthålla och utveckla den simultana språkinläringen hos barn.

För att kunna definiera vad andraspråksinläring är krävs först definiering av begreppen *förstaspråk* och *andraspråk*. Förstaspråket är precis som det låter det första språk som en individ exponeras för och lär sig. Inom språkvetenskapen likställer man ofta begreppet modersmål med förstaspråk, termerna kommer användas synonymt också i detta arbete. Förstaspråket är alltså det språk som används av åtminstone en av vårdnadshavarna. Om vårdnadshavarna väljer att prata olika språk med sitt barn kan barnet utveckla flera förstaspråk. (Abrahamsson, 2009, s. 14) Ofta anser man att barn lär sig sitt (eller sina) första språk upp till 3 årsålder, alla därefter inlärd språk räknas som andraspråk. (Håkansson, 2019, s.60)

Termerna förstaspråk och andraspråk handlar alltså om i vilken ordning man lärt sig samtliga språk, det har inget att göra med individens behärskningsnivå av språken. Förstaspråket behöver nämligen inte alltid vara individens starkaste språk. Det är särskilt vanligt att de barn som immigrerar i ung ålder till slut behärskar det nya landets språk bättre än sitt modersmål (Abrahamsson, 2009, s.12). Då detta examensarbete fokuserar på barn som lär sig det språk som används på daghemmet som andraspråk, kommer barnets tidigare, starkaste inlärd språk att betecknas som barnets förstaspråk eller modersmål. Barnets förstaspråk kan alltså innefatta ett eller flera språk.

Inläringen av ett andraspråk innebär att man lär sig ännu ett språk, efter det att ett eller flera språk redan utvecklats. Ifall ett barn har två förstaspråk kallas generellt inläringen av ytterligare ett språk fortfarande för andraspråksinläring, trots att detta egentligen blir lärandet av ett tredje språk för barnet. Andraspråksinläring skiljs vanligtvis åt från inläring av främmande språk genom att andraspråket lärs in i en miljö där språket används naturligt, medan inläring av ett främmande språk sker i en miljö där andra språk används vid vardaglig kommunikation. (Axelsson, 2003, s.125) Då invandrare lär sig finska när de kommit till Finland utvecklar de ett andraspråk, men då en skolelev i Finland lär sig tyska är detta inläring av ett främmande språk.

En vanlig uppfattning angående barns inläring av ett andra språk är att de tycks lära sig språket snabbare än vuxna inlärare, vilket också konstaterats i flera studier. Man har även noterat att de som påbörjat sin andraspråksinläring som barn ofta lyckas uppnå en nivå av språklig behärskning som kan likställas med den hos en infödd talare. Det är mycket ovanligt att individer som påbörjar sin andraspråksinläring i vuxen ålder uppnår sådana nivåer. Man vet alltså att individens ålder vid påbörjandet av språkinläringen har stor betydelse för den slutliga behärskningsnivån. (Abrahamsson, 2009, s.222)

3.1 Ålderns betydelse för andraspråksinläringen

Antagandet att inlärningsåldern är avgörande för hur väl språkutvecklingen framskrider är starkt förknippat med hypotesen om en så kallad *kritisk period* för språkinläringen. Enligt hypotesen har individens ålder vid påbörjandet av språkinläringen en väsentlig påverkan på utvecklingen av språket. Denna idé uppkom tidigt, redan år 1959 då neurokirurgerna Lamar Roberts och Wilder Penfield i boken *Speech and Brain Mechanisms* menade att barnets hjärna är särskilt välanpassad för språkinläring utifrån det språkliga inflödet. Roberts och Penfield antog då att denna förmåga avtar eller upphör helt vid 9-årsåldern. (Abrahamsson, 2009, s.223)

Själva begreppet *kritisk period* myntades dock senare, nämligen år 1967, av Eric Lenneberg. I boken *Biological foundations of Language* föreslog Lenneberg att den kritiska perioden sträcker sig ända fram till puberteten, kring det att barnet är 12, 13 år gammalt. Enligt Lenneberg upplever barnet under denna period en normal språkutveckling, förutsatt att det exponerats för språket. Ifall exponering av språket under barndomen skulle utebli, kommer barnet inte att utveckla ett normalt språk. Lenneberg menade att detta beror på att barn fram till 12-årsåldern har en högre grad av plasticitet i hjärnan. (Abrahamsson, 2009, s.223)

Vissa språkvetare tar hypotesen om en kritisk period ett steg längre, och menar att det i princip är uteslutet för en sen andraspråksinlärare att lära sig behärska språket som en infödd talare. Enligt denna så kallade ”mognadshypotesen” måste tilläggnandet av språket påbörjas då barnet är i åldern för den kritiska perioden, om det är så att man vill att behärskningsnivån ska nå den hos en infödd talare. Enligt mognadshypotesen har inte heller kvaliteten på förstaspråksinläringen någon särskild betydelse för vidare andraspråksinläring i vuxen

ålder. Språkinlärningsförmågan anses avta oavsett, efter det att individen passerat den kritiska perioden för språkinlärningen (Abrahamsson & Hyltenstam, 2003, s.42).

Som en kontrast till denna teori finns den något mindre omtalade ”träningshypotesen”. Enligt den etablerar man vid inlärningen av första språket en grundläggande språkmekanism som möjliggör för vidare inlärning av andra språk. Utgår man från träningshypotesen menar man att en individ kan utveckla mycket goda kunskaper i ett språk, oavsett ålder, förutsatt att förstaspråksinlärningen framskridit normalt. Enligt hypotesen är betydelsen av en kritisk period störst då det gäller inlärningen av första språket. (Abrahamsson & Hyltenstam, 2003, s.42).

Teorierna kring ålderns betydelse för andraspråksinlärningen är många. Det är en allmän uppfattning att de som påbörjar sin andraspråksinlärning som barn uppnår en bättre slutlig behärskningsnivå av språket än den vuxna andraspråksinläraren. Under senare års forskning har man dessutom upptäckt att de vuxna andraspråksinlärare som faktiskt når en språkbehärskning som kan jämföras med en infödd talare tenderar att ha en ovanligt hög begåvning för att lära sig språk, medan någon särskild språkbegåvning inte nödvändigtvis noterats hos de barn som lärt sig ett andraspråk flytande. Anledningen till barnets förmåga att tillägna sig ett andraspråk anses vara biologiskt betingad, inlärningsåldern är alltså mycket betydande för den slutliga språkbehärsningen. (Abrahamsson, 2009, s.234)

3.2 Simultan- och successiv språkinlärning

Inlärning av flera språk kan vara simultan eller successiv, det som huvudsakligen skiljer dessa åt är själva inlärningsprocessen. Simultan språkinlärning handlar främst om då barn som lär sig två (eller flera) språk samtidigt, medan den successiva språkinlärningen gäller dem som först lär sig ett språk och sedan ett annat (Håkansson, 2019, s.135). Den simultant flerspråkiga utvecklingen skiljer sig inte så mycket från den enspråkiga utvecklingen som man kanske tror, tvärtom följer de båda liknande mönster. En skillnad är att det ibland påstås att takten på språkutvecklingen är långsammare hos simultant flerspråkiga barn, och att de generellt yttrar sina första ord senare än enspråkiga barn. Detta finns det dock inga belägg för, och man måste också komma ihåg att det flerspråkiga barnets språkkompetenser är fördelade över flera språk och kan inte jämföras med färdigheterna hos det enspråkiga barnet. (Svensson, 1998, s.182)

En simultan tvåspråkighet hos barn uppstår ofta i de familjer där föräldrarna har olika modersmål eller pratar fler än ett språk. Ett vanligt inlärningsmönster i dessa familjer är att föräldrarna endast använder det egna språket vid kommunikation med barnet. Barnet kommer alltså att använda ett språk med ena föräldern, och ett annat med den andra. Denna metod beskrevs först av Ronjat (1913) i samband med sonen Louis simultana utveckling av både franska och tyska. Föräldrarna till Louis var mycket noga med att endast tala det egna modersmålet med sonen, och vid två års ålder klarade han av att hålla isär de två språken. (Håkansson, 2019, s.141)

Metoden ”en person- ett språk” utvecklades vidare av Werner Leopold i hans volymer från 1953, vilka kom att betyda mycket för den framtida forskningen kring barns språkutveckling. Också i denna familj använde föräldrarna varsitt språk med dottern Hildegard, vars tvåspråkiga utveckling dokumenterades av Leopold. Hildegard, som lärde sig både engelska och tyska, blandade språken i början men också hon blev till slut tvåspråkig. (Norling & Magnusson, 2019, s.31)

Det intressanta i denna forskning var dock att den yngre systemen i familjen inte alls utvecklade samma grad av tvåspråkighet. Kritiker till forskningen menar att detta beror på att Leopolds modell inte tar hänsyn till alla de andra faktorer som spelar in vid barnets språkliga utveckling. Språkvalet hos personer i barnets omgivning, såsom familj, vänner och daghemspersonal, omgivningens attityder samt barnets möjlighet till exponering och praktiserande av språken är några av de kontextuella faktorer som avgör för barnets flerspråkiga utveckling (Norling & Magnusson, 2019, s.31). Både Ronjats och Leopolds forskningar grundar sig på daglig dokumentation av barnets språkbruk, men bägge studierna saknar ett kontextuellt perspektiv och en helhetsbild av språkliga situationer. (Håkansson, 2019, s.113)

För att barnets tvåspråksinläring ska kunna ske simultant rekommenderas ofta metoden ”en person- ett språk” för flerspråkiga familjer. Metoden är dock inte helt felfri, det kan till exempel ibland vara svårt för föräldrarna att alltid hålla sig till endast ett språk. Ofta förekommer ett så kallat ”familjespråk” som alla inom familjen förstår och som används då hela familjen är samlad. Barnet märker på så sätt snabbt att båda föräldrarna förstår det dominant språket, vilket kan göra det svårt att motivera barnet att använda också det andra språket. Det är ändå viktigt att man inom flerspråkiga familjer försöker att använda alla språk. Om den ena föräldern fortsätter att tala det mindre dominant språket kan barnet nämligen uppnå en passiv tvåspråkighet, vilket betyder att barnet inte talar språket men kan

ändå förstå det. Ifall barnet senare befinner sig i en miljö där detta språk dominerar, kan den passiva tvåspråkigheten utvecklas till en aktiv användning av språket. (Håkansson, 2019 s.143-144)

Den aktiva tvåspråkigheten skiljer sig från den passiva i det att barnet använder båda sina språk aktivt. Åtminstone en av föräldrarna använder minoritetsspråket med barnet på ett naturligt sätt. I familjen försöker man även utveckla barnets språk med bland annat böcker och filmer, samt genom kontakt med andra talare av språket. För ett barn med aktiv tvåspråkighet har inte majoritetsspråket så stor inverkan på det andra språket, till exempel då det gäller uttal (Svensson, 1998, s.191).

Barn vars språkfärdigheter mer eller mindre motsvarar de hos en infödd i båda språken har en så kallad absolut tvåspråkighet. Inom familjen talas då främst minoritetsspråket och föräldrarna undervisar barnet att läsa och skriva på språket. Barnet har uppnått likvärdiga läs- och skrivkunskaper i båda språken och föräldrarna ser aktivt till att barnet exponeras för båda språken. (Svensson, 1998, s.191)

Simultan tvåspråkighet kan även utvecklas hos barn som kommer från en enspråkig familj och vars föräldrar pratar samma språk. Ett sådant scenario kan vara ifall barnet går på ett engelskspråkigt daghem, medan man använder ett annat språk hemma. Att man använder ett språk hemma och ett annat språk utanför hemmet är särskilt vanligt för barn i invandrarfamiljer. Barnet i familjen kan då bli simultant tvåspråkig, framför allt om de börjar i dagvården redan kring ett års åldern. Då används ofta ett minoritetsspråk hemma och ett majoritetsspråk inom daghemsverksamheten (Håkansson, 2019, s.142). I de fall där båda föräldrarna pratar minoritetsspråket är det bra att hålla sig till det hemma, så att barnet motiveras att fortsätta använda också detta språk. Oavsett om man väljer att prata ett språk hemma och ett annat utanför hemmet, eller om man använder ett språk per förälder, grundar sig metoderna på samma princip: att få barnet att känna ett behov av att använda respektive språk, vilket är en av de viktigaste faktorerna för den flerspråkiga utvecklingen. (Salameh m.fl., 2018, s.40)

Inläringen av flera språk kan även vara successiv, då sker inläringen av ett nytt språk efter det att ett eller flera språk redan är utvecklat. Det rör sig alltså om språkinläring efter 3,4-årsåldern (Håkansson, 2019, s.157). Man kan ofta se ett mönster hos de barn som utvecklar språk successivt. Forskningar har gjorts där man noterat att barn som börjar på daghem utan att kunna språket som används där, går igenom liknande stadier i processen att lära sig det

nya språket. (Norling & Magnusson, 2019, s.31) I följande kapitel kommer jag ta upp hur barnets successiva språkutveckling kan se ut i daghemsmiljön.

4 Utvecklingen av andraspråket i daghemsmiljön

I detta kapitel kommer jag att redogöra för hur språkutvecklingen kan se ut för de barn som påbörjar sin inläring av ett andraspråk på daghemmet. Språkinläringen för dessa barn kan vara simultan eller successiv, beroende på hur långt barnet hunnit i utvecklingen av det första språket. Ofta räknar man ändå språkinläringen på daghemmet för dessa barn som successiv, eftersom barnet då har minst ett års försprång i inläringen av sitt första språk. Forskning har nämligen visat att förmågan att "lyssna in" ett språk minskar redan efter ett års åldern, därav är det tvetydigt om man kan kalla barnets språkinläring helt simultan efter denna ålder. (Ladberg, 2003, s.62)

Hos en del barn sker första kontakten med det andra språket då barnet börjar på daghem och träffar andraspråkstalare. På daghemmet märks det tydligt hur viktig den sociala interaktionen är för barns andraspråksinläring. Då ett barn först börjar på daghemmet utan att kunna språket som används där, tar barnet ofta en något perifer roll vid daghemmets aktiviteter och lekar. För att andraspråket ska utvecklas är det viktigt att barnet aktivt kan delta i de sociala aktiviteterna på daghemmet, tillsammans med andraspråkstalare. En förutsättning för detta är att barnet utvecklar tillräckliga språkkunskaper och samspelskompetenser för att delta i diverse aktiviteter. (Cekaite, 2018, s.56,57)

Barns sätt att närma sig ett språk varierar. Vissa barn lär sig bäst av att imitera. På daghemmet kanske de inte förstår allt pedagogerna säger, men de upprepar ord de snappar upp och bekantar sig på så sätt med språket. Andra barn blir i början tysta och lär sig språket genom att lyssna. Många pedagoger blir förvånade över att annars väldigt tysta barn plötsligt börjar yttra fullständiga meningar. Tystnaden tyder då på att barnet lyssnar aktivt och tar in språkets uppbyggnad och melodi. Barnets tystnad är alltså inte nödvändigtvis tecken på att något är fel, så länge barnet kan kommunicera på andra sätt, med kroppsspråk till exempel. I vissa fall kan dock barns tystnad bero på något annat. Ifall barn känner att de inte blir förstådda, eller om de själva inte förstår vad som händer runtomkring dem, kan det hända att de bara slutar prata, av ren frustration. I sådana fall behöver barnet få hjälp med att delta i kommunikation och utveckla sin språkliga förmåga. (Ladberg, 2003, s.69)

Oavsett om barnet lär sig i tystnad eller av att imitera andra, består andraspråksinläringen till en början av aktivt och uppmärksamt observerande. Utöver enstaka ord använder sig barnet av icke-verbala kommunikationsstrategier, såsom gester, blickar och prosodier. I lek med andra barn är också användandet av olika föremål, såsom leksaker, till stor hjälp vid kommunikationen. Utöver detta lär sig barnet så småningom olika etablerade fraser. Till en början handlar det om vardagliga uttryck, till exempel hälsningsfraser eller sättet man kallar på pedagogens uppmärksamhet. Vid tillräckligt frekvent användning av diverse fraser lär sig också barnet att urskilja ord och grammatik i satserna och kan efter ett tag bilda nya meningar. Barnet lär sig alltså att använda språket på ett kreativt sätt och kan anpassa de språkliga erfarenheterna till olika användningsområden. (Cekaite, 2018, s.58-61)

Barnets språkfärdighet utvecklas så att barnet lär sig språkets grammatik i takt med att den pragmatiska kompetensen utvecklas. För att barnet ska utveckla en grammatisk behärskning behöver man skapa situationer som är språkligt varierande och som möjliggör för olika sorters språkhandlingar. Barnet lär sig då att det finns många olika sätt att uttrycka sig på, olika uttalanden kan också ha samma språkliga funktion (Sandvik & Spurkland, 2015, s.39,40).

Barn kan bli simultant flerspråkiga eller lära sig ett andraspråk successivt, efter att förstaspråket utvecklats. Oavsett om barnet lärt sig flera språk före eller efter att förstaspråket etablerats, brukar språken hos flerspråkiga barn vara olika starka. Vilket språk barnet behärskar bäst beror på vilket språk barnet exponerats mest för, samt vilket språk som oftast använts vid kommunikation med barnet. (Salameh, Nettelblatt, Zetterholm & Andersson, 2018, s. 34)

Hos det flerspråkiga barnet är inte heller ordförråden för samtliga språk samma, utan varierar från språk till språk. Om barnet använder sitt modersmål i hemmet, är ordförrådet på detta språk sannolikt annorlunda jämfört med ordförrådet för språket som talas på daghemmet. Om barnet dessutom läser och skriver på ett språk, men inte på ett annat, påverkas den flerspråkiga utvecklingen. Flerspråkighet innebär således inte att barnet ska ha en enspråkig kompetens inom alla språken. Som pedagog till flerspråkiga barn bör man därför inte bedöma språkfärdigheten utifrån ett enspråkigt perspektiv, utan i stället se flerspråkigheten som en helhetlig förmåga, där kompetenserna i samtliga språk inkluderas. (Salameh, Nettelblatt, Zetterholm & Andersson, 2018, s. 34)

4.1 Språkdomäner

Att det flerspråkiga barnet använder en blandning av sina språk är vanligt, det hör till barnets språkutveckling. Man kan ändå se att barn ofta anpassar sitt språk utifrån vilket sammanhang de befinner sig i, dessa sammanhang kallas för språkliga domäner. Plats, mottagare och social situation är några av de faktorer som påverkar barnets språkval, och som lägger grunder för de olika språkdomänerna. Domänerna har också egna språkliga register, hur man använder språket beror alltså på vilken situation man befinner sig i. Då barnet är hemma blir det naturligt att barnet främst använder sig av modersmålet, medan det i förskolan är andra språket som gäller. För barnet utgör alltså förskolan och hemmet två olika språkliga domäner. (Norling & Magnusson, s.143-144)

Utvecklingen av de respektive språken sker därför främst i de "egna" språkdomänerna, modersmålet utvecklas alltså i första hand hemma och andra språket på daghemmet. På daghemmet är det ändå viktigt att barnet också får utveckla de språk som inte används där. Därför är det till stor nytta för pedagogen att ha kunskap om barnets olika språkliga domäner -och register. Pedagogen kan höra sig för både med föräldrar och barn om hur språket används hemma. Genom att fråga barnet om språkanvändningen får också barnet en chans att reflektera över det egna språkandet, hur det skiljer sig åt beroende på sammanhang. (Norling & Magnusson, s.144)

4.2 Vikten av det egna modersmålet

För nyanlända barn är det vanligt att den första kontakten med det andra språket sker då barnet börjar i daghem och förskola. I detta skede utgör det egna modersmålet en särskild trygghet för barnet. Det är därför viktigt att barnets modersmål uppmärksammas i daghemmet, på så sätt stärks barnets självkänsla och identitet. Att barnet får fortsätta utveckla sitt modersmål är dessutom en förutsättning för inläringen av andra språk. (Letzén, 2017, s.63)

För att möjliggöra barnets utveckling i andra språket såväl som i modersmålet behöver verksamheten utgå ifrån ett språkutvecklande tillvägagångssätt. Barn lär sig i samspel med sin omgivning, med hjälp av alla sinnen. För att barnets språk ska utvecklas bör undervisningen därför vara mångsidig och barnen ska ha möjlighet att kommunicera och skapa genom olika uttrycksformer, såsom bild, musik, rörelse och drama. Kommunikationen kan ske med hjälp av tal -och skriftspråk, både på modersmålet och på andra språket. (Letzén, 2017, s.64-67)

Då barnet får höra och använda både modersmålet och det andra språket parallellt utvecklas båda språken och barnet får större språklig medvetenhet. I en flerspråkig verksamhetsmiljö lär sig barnet bearbeta ämnen och begrepp utifrån det egna modersmålets ordförråd. Språken kan i sin tur komplettera varandra och barnet utvecklar begreppsmedvetenhet och analytiskt tänkande, vilket i längden stärker barnets självförtroende och självkänsla. (Letzén, 2017, s.67)

Vid inläringen av det andra språket går barnet igenom flera faser. Under någon period kan det hända att barnet slutar prata sitt modersmål. Ifall barnet också har modersmålsundervisning kanske hen inte vill delta. Motvilja att använda modersmålet kan bero på emotionella faktorer, barn som kommer från krigsdrabbade länder kanske inte vill använda språket för att det påminner om svåra händelser. Det kan även bero på sociala faktorer, ifall barnet är inne i en period då kamrater är väldigt viktiga kan det hända att barnet väljer att prata språket som används bland kompisarna, även hemma. (Svensson, 2009, s.200-201)

Omgivningens attityder har stor inverkan på barnets språkutveckling. Barnet lär sig att prata och uttrycka sig enligt de normer och värderingar som överensstämmer med den sociala miljön. Barn med olika kulturella bakgrunder och språk märker snabbt ifall deras normer och sätt att prata inte överensstämmer med miljön på daghemmet. Där fungerar kanske inte barnets modersmål som kommunikationsmedel, i vissa fall kan modersmålet till och med bemötas med negativa attityder, till exempel av andra barn (Ladberg, 2003, s.67). Eftersom språk har en tydlig identifikationsfaktor kan det hända att barnet inte vill använda språket i fråga ifall det upplevs som negativt. Språk har olika status och ofta bemöts individer olika beroende på vilket modersmål de har. Som pedagog behöver man beakta detta och se över sina egna attityder gentemot de språk som finns bland barnen. Det är viktigt att alla barn känner sig accepterade på daghemmet. (Svensson, 2009, s.197)

Ifall barnets utveckling av modersmålet stannar av, förhindras också begreppsinnläringen på det nya språket. Barnet kan då inte utgå från begrepp på sitt eget modersmål för att jämföra och översätta nya ord på det andra språket. Då måste barnets inläring av såväl ord som begrepp ske på det andra språket, vilket leder till en långsammare språkutveckling. Detta kan även leda till att barnet inte förstår de nya begreppen fullt ut och orden kan få en vag innebörd för barnet. (Salameh, 2018, s.62)

För barn som lär sig flera språk är det alltså vanligt att barnet periodvis tappar motivationen att lära sig det ena eller andra språket. Vilket språk det än rör sig om är det viktigt att man

inom daghemsverksamheten möjliggör för barnet att ändå höra språket, antingen med hjälp av en pedagog som pratar språket, eller via en modersmåls lärare. Trots att barnet inte vill prata språket lär det sig ändå något, och när motivationen att använda språket återkommer har barnet ofta snappat upp mer än förväntat. (Letzén, 2017, s.71)

5 Omgivningen och andraspråket

Man vet att graden av språklig exponering samt möjligheterna att praktisera språket i en kommunikativ kontext har stor betydelse för språkinläringen. Inom forskningen kring andraspråksinläringen har man utvecklat en interaktionshypotes, enligt vilken samtalsinteraktionen är fundamental för andraspråksinläringen. I samtalet med andra kan inläraren pröva sin språkbehärskning, och får också direkt respons av samtalspartnern. Genom denna typ av språklig produktion utvecklas även automatiseringen av språket. (Axelsson, 2003, s.139)

En viktig del vid andraspråksinläringen är att det i barnets omgivning finns kompetenta talare av språket i fråga, både vuxna och jämnåriga. Detta är särskilt viktigt inom mycket flerspråkiga miljöer där språk blandas. Brist på en kompetent andraspråkstalare i barnets närhet kan dels leda till en långsammare språkutveckling, dels blir risken större att barnet lär sig inkorrekta grammatiska strukturer och begrepp. (Salameh m.fl., 2018, s.41)

5.1 Flera språk i familjen

Hemmiljö och familjesammansättningar spelar en viktig roll när det gäller barnets språkliga utveckling. Föräldrars språkliga bakgrund kan till viss del inverka på hurdan syn man inom familjen har på barnets inläring av språk. En del barn kommer från helt enspråkiga förhållanden, medan andra kommer från mycket språkrika hemmiljöer. Vissa barn är familjetvåspråkiga, de lever alltså i familjer där föräldrarna talar två skilda språk, och för barnet blir språket på daghemmet ett tredje språk. En del är ensam barn, andra växer upp med syskon som också lär sig ett annat språk. (Letzén, 2017, s. 69) Familjer som använder flera språk och vars språkliga och emotionella relationer sträcker sig till andra nationer brukar ibland kallas för transnationella familjer. (Martin-Bylund, s.124)

Barnets möjligheter till språkinläring i tidig ålder är mycket viktig och det är föräldrarnas uppgift att fundera över hur de vill att barnets språkliga utveckling ska se ut. I en del familjer

kan det förkomma kulturella skillnader, där synen på hur barn lär sig språk varierar. Vårdnadshavarna behöver avgöra hur mycket de själva vill och kan stödja barnets språkutveckling, och på vilka sätt (Letzén, 2017, s. 69). Hos en del flerspråkiga familjer kommer sig användningen av flera språk helt naturligt, i andra fall kanske det inte är lika självklart att välja vilket eller vilka språk man använder med barn inom familjen. Viktigt att tänka på då man står inför ett sådant val är att alla barn har förmåga att lära sig många olika språk, man behöver alltså inte utesluta något av familjens språk (Ladberg, 2000, s.139). Ifall man inom familjen valt att kommunicera på flera språk, är det viktigt att föräldrarna är konsekventa i sitt användande av samtliga språk, för att barnet ska exponeras för alla språken. Detta är inte alltid så lätt och i vissa stunder händer det att något språk utesluts av naturliga skäl, till exempel då personer som bara pratar ett av språken är närvarande. (Svensson, 1998, s.190)

Det kan också vara skäl för föräldrarna att fundera framåt, vilka språk kommer barnet behöva för att kommunicera med släkt och vänner? De språk man lär sig som vuxen är mycket mer sköra, särskilt vid ålderdomen. Diverse åldersrelaterade sjukdomar kan resultera i att senare inlärd språk försvagas, medan individens första språk förblir starkast. Ifall en del språk på detta sätt försvinner är det viktigt att barn och föräldrar fortfarande har ett gemensamt språk att kommunicera på (Ladberg, 2000, s.139). En del ser också modersmålet som sitt "känslspråk" och föredrar att använda detta med sitt barn i stället för ett inlärt språk. I familjer där föräldrarna har olika modersmål kan det därför bli naturligt att flera språk används vid kommunikation med barnet. (Ladberg, 2003, s.133)

5.2 Barngruppens inverkan på andraspråksinläringen

I början av språkutvecklingen använder barnet sitt språk främst tillsammans med vuxna och äldre barn, detta gäller både för en -och flerspråkig inläring. Med jämnåriga är det mestadels kroppsspråk som gäller. Små barn kräver dessutom en viss närhet till personen man kommunicerar med, det behöver vara någon inom familjen eller nära bekant. Daghemmets personal kan fungera som språkliga modeller, särskilt då barnet knutit an till en viss pedagog. Barnet motiveras sedan att utveckla sitt språk för att kunna kommunicera med sin favoritpedagog. Det är först vid 3 årsåldern som barn börjar öva språket med människor utanför den närmaste kretsen, samt med andra, jämnåriga barn. Detta sker främst genom lek.

För barnet som lär sig ett nytt språk på daghemmet fungerar de andra barnen som språkliga förebilder, särskilt då det gäller uttal. (Ladberg, 2003, s.64, 65)

5.3 Barnets andraspråksinlärning genom leken

I barnens lek förekommer många moment som bidrar till språklig variation. Barn planerar leken, delar ut roller och beskriver under lekens gång vad som händer (Ladberg, 2003, s.65). Att barn uttrycker vad som händer i leken, samtidigt som leken pågår, kallas för *performativa talhandlingar*. Detta tal är inte direkt avsett för någon, utan det är helt enkelt ett sätt för barnet att få klarhet över vad som händer i leken. Genom att ändra något i språket, till exempel tempusform, kan barnet växla mellan att prata i lek och verklighet. Barnet kanske pratar enligt dåtid när det leker, men byter sedan till nutid då det vill beskriva något, eller tala till någon utanför leken. På samma sätt kan flerspråkiga barn växla mellan språk för att markera ett skifte mellan lek och verklighet. Detta sätt att signalera skiften i leken kommer även till nytta ifall leken blir avbruten, då är det lätt för barnen att senare återuppta leken genom att exempelvis byta språk. (Björk-Willén, 2018, s.73)

Som tidigare nämnts är interaktion och lek med andra barn a och o för språkinlärningen hos de barn som lär sig ett nytt språk i daghemsmiljön. För att få komma med i andra barns lek krävs dock en viss grundläggande språkkunskap. Dessutom behövs en del färdigheter i att kunna tolka olika signaler, såsom gester, minspel och blickar. Barnet behöver behärska båda dessa förmågor för att samförstånd, eller *intersubjektivitet*, ska infinna sig mellan lekkamraterna, och vidare för att ett gott socialt samspel ska uppstå. (Björk-Wallén, 2018, s.74,75)

I flerspråkiga miljöer kan det lätt hända att barn hamnar utanför i leken, till exempel då majoriteten av gruppen pratar ett språk som barnet inte förstår. Då man i dessa situationer studerar barnens beteende kan man märka olika strategier barn tar till för att inkluderas i leken igen. En av dessa är *skuggning*, då barnet direkt repeterar ett annat barns handling. Skuggningen kan vara både verbal och icke-verbal. En annan strategi barnet kan använda sig av för att inkluderas i lek är *språköverstigande*, vilket innebär att barnet direkt gör anspråk på något i leken, som har att göra med ett språk eller en kultur barnet inte själv är en del av. Ett exempel på detta kan vara att barnet plötsligt imiterar något som blivit sagt på

ett för barnet främmande språk, det kan då gälla hela meningar eller bara något ord. Genom dessa tillvägagångssätt kan barnet åter nå ett samförstånd med de andra barnen och bli inbjuden i leken. (Björk-Wallén, 2018, s.78,79)

6 Kodväxling

Då flerspråkiga barn kommunicerar händer det att de växlar mellan olika språk, speciellt då de inte kan ett visst ord på det ena språket, men nog på det andra. Då kan ord och grammatik från olika språk blandas i samma mening. Detta kallas för kodväxling och är en kommunikativ strategi som kan användas avsiktligt eller helt omedvetet av talaren. Anledningarna att växla mellan olika språk är flera, det kan till exempel vara ett sätt att byta samtalsämne eller avsluta samtalet helt. Barnet känner också ofta av vilket språk den andra talaren föredrar, och kan vilja byta språk av den anledningen (Salameh m.fl., 2018, s. 64-65). Ju bättre barnet lär sig behärska sina språk, desto mer frekvent blir kodväxlandet (Håkansson, 2019, s.112).

Under 70- och 80-talet fördes livliga debatter kring huruvida kodväxling var tecken på svagheter i språkutvecklingen eller inte. Längre tänkte man att de som kodväxlar aldrig uppnår full behärskning i någondera av språken, utan den språkliga inläringen stannar av på en så kallad "halvspråkig" nivå. Man har dock inte kunnat uppbringa några vetenskapliga bevis för detta och nu menar många att kodväxling snarare visar på en starkare språklig förmåga. En förutsättning för att talaren som kodväxlar ska göra sig förstådd är nämligen att avsluta grammatiska strukturer innan språkbytet sker, detta kräver i sin tur en god grammatisk behärskning av respektive språken. Barn som kodväxlar tenderar dessutom att byta ut ord inom samma ordklass, substantiv byts ut mot ett substantiv på det andra språket och så vidare, vilket också tyder på en språklig medvetenhet. (Salameh m.fl., 2018, s. 64)

En vanlig uppfattning nuförtiden är alltså att kodväxlingen är en naturlig del av den flerspråkiga förmågan, och inget som behöver förhindras. I familjer där man använder mycket kodväxling är det vanligt att barnet tar efter föräldrarna och börjar blanda språken på samma sätt (Håkansson, 2019, s. 143). Då är det bra att som förälder försöka fungera som en språklig förebild för sitt barn. Det kan vara nyttigt att visa hur man smidigt byter språk beroende på vem man pratar med, samt att man håller sig till ett språk då samtalspartnern är enspråkig. (Salameh m.fl., 2018, s. 66)

7 Personalens stöd vid andraspråksinläring på daghemmet

Gunilla Ladberg (2003) nämner daghemspersonalens tre viktigaste uppgifter för att stödja barns språkutveckling: att organisera för språk, att skapa en god atmosfär för språk, samt att ge barnen ett språkligt inflöde. Att organisera för språk innebär att verksamheten ska ordnas så att den möjliggör för att barnens språk utvecklas på bästa möjliga sätt. Det gäller bland annat organisering av tid, utrymmen, material, och indelning av grupper.

Barns språk utvecklas främst genom leken, därför behöver man avvara tid för detta så att barnen får leka så oavbrutet som möjligt. För att barnen ska kunna koncentrera sig i leken får miljön inte vara för stökig, därför ska man hålla barngrupperna små. Ju yngre barn, desto mindre grupper. Också organiseringen av rummen är viktig, i stora rum kan det finnas många saker som distraherar. Man kan då möblera rummet så att det skapas olika hörnor för barnen att leka vid. Vid de respektive hörnen kan man sedan samla leksaker som alla har ett samband, då blir det lättare för barn att få i gång en lek. Samband mellan lekar och leksaker är särskilt viktigt för de barn som lär sig ett nytt språk, det hjälper dem att se associationer och underlättar inläringen av ord och uttryck. (Ladberg, s.149)

Personalen bör även skapa en god atmosfär på daghemmet och inom barngruppen, det är svårt att utveckla sitt språk ifall miljön inte är trivsamt. Daghemsmiljön får heller inte vara för stressig, barn behöver få tid på sig, särskilt då det gäller att utforska ett nytt språk. Det är viktigt att barnen vågar uttrycka sig och att de inte är rädda för att göra misstag. Som pedagog får man gärna uppmana barn till att hjälpa varandra. Man kan även uppmana till att leka med språken, jämföra dem och att växla mellan olika språk. Att uppmuntra barn till att utforska de olika språken på daghemmet bidrar till en positiv språkmiljö, vilket främjar alla barns språkinläring. (Ladberg, s.149)

Personalens uppgift är också att ge barnen ett inflöde av språk, till exempel genom sagor, sånger och samtal. För att barnen ska få det språkliga inflöde som är nödvändigt för språkutvecklingen behöver verksamheten vara väl genomtänkt. Barnet får tillgång till språket främst genom sagor och barnböcker, samt genom att prata om saker kopplade till barnets vardag. Samtal mellan daghemspersonal och barn utgör dock inte en så stor del av barnets språkinläring, den sker främst vid lek och umgänge med jämnåriga barn. Då

utvecklar barnet aktivt sitt språk, med hjälp av inflödet som barnet fått av den vuxna. (Ladberg, s.146)

7.1 Språkutvecklande metoder

Då barnet börjar på daghem utan att kunna språket som används där, använder barnet först språket det fått med sig hemifrån. I vissa fall får barnet modersmålsstöd, ibland inte. Det är hursomhelst viktigt att pedagoger uppmuntrar barns språkande även fast de inte förstår språket själva, de yngsta barnen kan ju inte veta att pedagogerna inte pratar samma språk. Som pedagog kan man använda kroppsspråk för att uppmuntra till barnets språkbruk. Det viktigaste är att barnet märker att språkandet uppskattas, och att man ger barnet en trygg miljö att använda språket i. (Ladberg, s.150, 152)

För att barnet ska känna sig tryggt i att använda sitt språk kan det vara bra att någon av pedagogerna lär sig några ord på språket, sådana ord som är viktiga för barnet. Man kan även låta barnet ha med sig några saker från hemmet, som ökar trygghetskänslan. Pedagogerna kan även höra sig för med föräldrarna hurdana rutiner de har hemma, och försöka ha liknande vanor på daghemmet. När barnet känner sig hemma i den nya miljön kan språket utvecklas. Då man som pedagog märker att barnet känner sig tryggt kan man också försiktigt börja använda det andra språket tillsammans med barnet. (Ladberg, s.150)

De gemensamma aktiviteterna på daghemmet gör det möjligt för barnen att delta och kommunicera. En dag på daghemmet följer vissa rutiner som alla i sig är språkutvecklande. Måltider, läsning samt sång -och lekstunder utgör språkligt varierande situationer för barnen. Under måltiderna får barnet möjlighet att lära sig agera självständigt och kommunicera med andra barn. Samtalen under måltiderna gäller dels den konkreta situationen, dels annat som barnen vill berätta, till exempel om sådant som hänt under dagen eller sådant som kommer hända. För att barnen ska få delta i situationen kan personalen uppmana till barnen att hjälpa varandra: det kan vara att hjälpa till med att skicka mjölken till andra sidan bordet så att andra barn når den. För att måltidssituationen ska gynna barnets språkutveckling behöver stunden vara så lugn som möjligt, i stressiga miljöer blir det svårt för barnen att delta i kommunikation. (Kultti, 2014, s.52)

En bra metod för att hjälpa barn närma sig ett nytt språk är genom sånger och ramsor. Rytm och rörelse utgör de mest fundamentala faktorerna i barnets tidigaste språkutveckling, som börjar redan i moderlivet. Då kan barnet urskilja mammans röst som ett mummel, och genom

forstervätskan är det främst språkmelodin som lagras i barnets minne. I moderlivet är barnet även omgivet av olika rytmer, bland annat mammans andning, hjärtslag och sätt att röra sig (Ladberg, s.57). Övningar som fokuserar på språkets rytm är därför utmärkta hjälpmedel vid språkinläring. Här är inte förståelsen av ord och innebörd det viktigaste, det handlar främst om att ge barnet en möjlighet att leka med språket och prova sig fram. Genom ramsor och rim får barnet bekanta sig med språkens ljud och uppbyggnad på ett lekfullt sätt. (Ladberg, s. 153)

En annan aktivitet som främjar språkutvecklingen är lästunder. Då sitter personal och barn tillsammans på en lugn plats som passar för läsning. Barnen deltar genom att lyssna då personal läser högt, och kan samtidigt titta på bilderna i boken. Ofta har böckerna anknytning till barnens vardag, och innehåller element som barnen kan känna igen. Barnen är delaktiga i aktiviteten genom att ställa frågor och delta i samtal kring läsningen de just tagit del av. (Kultti, 2014, s.54,55)

För att daghemsverksamheten ska vara så språkutvecklande som möjligt krävs att pedagoger i början av en aktivitet ger benämningar för vad som kommer hända. På så sätt berikas barnens ordförråd med nya begrepp, vilket hjälper barnen att våga ställa frågor och komma med förslag. Man får då i gång en diskussion kring olika ämnen, samtidigt som man beaktar den individuella språkliga utvecklingsnivån hos barnen. (Letzén, 2017, s.67)

Andraspråksinläringen är en social process där barnet lär sig i samarbete med andra. För att språkinläringen ska bli så effektiv som möjligt behöver barnet få stöd från omgivningen. I samtal och diskussioner med barnet krävs det att pedagogerna kan fylla i, upprepa och förtydliga fraser och ord som barnet har problem med. Med pedagogens stöd utvecklar barnet sitt språk och uppmärksammar de specifika dragen i språket. (Svensson, 2009, s.191)

7.2 Utmaningar vid barnets andraspråksinläring

Utvecklingen av andraspråket på daghemmet kan vara utmanande för såväl barn som pedagoger. Många utmaningar grundar sig på både språkliga och kulturella skillnader (Håkansson, 2019,s.158). En skillnad mellan inläringen av första -och andraspråket är att i andraspråksinläringen förekommer en del språkfel som sällan uppstår vid inläringen av ett första språk. Det modersmålstalande barnet gör alltså sällan samma typer av språkfel som

det andraspråkslärande barnet gör. En konsekvens av detta blir att det kan vara svårt för pedagogen att förstå de språkfel barnet gör. (Håkansson, 2019, s.158)

7.2.1 Språkfel hos andraspråksinlärare

Språkfel är en del av processen att lära sig ett nytt språk, hos vissa försvinner felen relativt snabbt, hos andra hänger de med längre. Vanliga språkfel kan ha att göra med vissa ordklasser, pronomen är exempel på sådant som rätt många andraspråksinlärare kan ha problem med. Dels är det inte alltid självklart vilket pronomen man ska välja, dels kan det vara svårt att böja dem rätt (*hons* istället för *hennes* och dylikt). Prepositioner kan också vara problematiska, till exempel då det gäller att välja mellan *i* och *på*. (Svensson, 2009, s.194)

Språkfel kan uppkomma av olika orsaker, det kan handla om individuella skillnader, till exempel i vilken ålder personen påbörjat inläringen samt hur länge inläringen pågått. Språkfel kan också bero på skillnader mellan språket/språken inläraren redan behärskar och det nya språket. En annan orsak till diverse språkfel kan vara då redan inlärd språk påverkar det andra språket, detta kallas för *transfer*. Transfer leder dock inte alltid till språkfel. I vissa fall kan det inlärd språk ha en positiv inverkan på det nya språket, vilket kallas för positiv transfer. Ifall modersmålet i stället orsakar hinder i andraspråksinläringen är det frågan om negativ transfer (Svensson, 2009, s.193,194).

Hos barn är inte transfer särskilt vanligt, speciellt inte då det gäller fonologisk transfer, det vill säga då uttalet påverkas av redan inlärd språk. Ifall man som pedagog märker att barnet har problem med språket bör man alltså inte genast se detta som ett resultat av strukturerna i barnets modersmål. Då kan det i stället handla om brist på språklig exponering, eller någon slags språkstörning. (Salameh & Nettelbladt, 2018, s. 63)

En del av de språkliga utmaningarna kan också uppstå av de strukturella olikheter som skiljer andraspråksinlärarens första språk från det andra språket. Att barnet använder fel strukturer kan förklaras med att utvecklingen av ett andraspråk tenderar att ske systematiskt. Detta innebär i sin tur att innan barnet behärskar det andra språket använder det en blandning av drag från det egna modersmålet med så kallade ”utvecklingsdrag”. Detta kallas för ”interimspråk” och blir lite av ett mellanspråk i utvecklingen mot det andra språket (Håkansson, 2019, s.158). Tidigare såg man på interimspråket som en ofullständig variant av målspråket, numera betraktas det som en naturlig del av andraspråksinläringen.

Interimspråk är således inte något ”lekspråk”, utan följer viss regelbundenhet och struktur, som vilket annat språk som helst (Abrahamsson & Hyltenstam, 2003, s.41).

8 Sammanfattning av teoridelen

I detta kapitel kommer jag att sammanställa det viktigaste ur teoridelen. Syftet med mitt examensarbete är att granska hur daghemspersonal kan stöda barns inläring av ett andraspråk inom småbarnspedagogiken. I teoridelen redogör jag för vad andraspråksinläring innebär, hur barnets andraspråksutveckling kan se ut på daghemmet, vikten av det egna modersmålet samt hur kamratgruppen och familjen inverkar på barnets andraspråksinläring. Jag granskar även vilka metoder som kan användas av daghemspersonal för att stöda barnets andraspråksinläring, samt de utmaningar som både barn och personal ställs inför då det gäller barnets inläring av ett andraspråk.

Andraspråksinläring innebär att en individ lär sig ett eller flera språk efter det att åtminstone ett språk redan blivit inlärt. Då barn lär sig flera språk kan språkinläringen vara antingen simultan eller successiv. En simultan språkinläring innebär att barnet lär sig ett eller flera språk samtidigt som barnet utvecklar sitt förstaspråk. Den simultana språkinläringen sker således ofta hos små barn. Ett barns successiva språkinläring sker efter det att ett eller flera språk redan är utvecklade. Då ett barn börjar på daghemmet och möter ett annat språk än det som talas i hemmiljön blir inläringen av det nya språket oftast successiv, eftersom barnet då har minst ett års försprång i inläringen av det första språket.

Då ett barn börjar på daghemmet utan att kunna språket som används där kan det hända att barnet intar en avvaktande roll vid lekar och aktiviteter. Det är viktigt att man hjälper barnet att känna sig bekväm att delta, eftersom social interaktion är så betydande vid barnets inläring av det nya språket. Vissa barn bekantar sig med det nya språket under tystnad och lär sig genom att lyssna på andra talare av språket. I sinom tid börjar barnet också använda språket verbalt. Andra barn lär sig genom att imitera och upprepa sådant som andra säger och kan efter ett tag också bilda egna meningar.

Då ett barn introduceras för ett nytt språk utgör det egna modersmålet en särskild trygghet. Det är därför viktigt att man på daghemmet bejakar barnets modersmål och ser till att även detta språk får utvecklas. Ett starkt förstaspråk underlättar inläringen av nya språk. Ibland kan det hända att barnet slutar använda sitt modersmål, av olika orsaker. Det kan hända att

barnet kopplar ihop språket med någon jobbig händelse, eller att omgivningen inte uppmuntrar barnets användning av språket. Barnet kan också sluta vilja använda sitt förstaspråk för att bättre passa in bland barn som inte använder språket ifråga. Ifall ett barn slutar använda sitt modersmål på daghemmet är det ändå viktigt att se till att barnet får höra språket. På så sätt upprätthålls ändå kunskaperna i språket, trots att barnet inte använder det verbalt.

Barnets språk influeras av människorna i barnets närmiljö. För att andraspråksinläringen ska bli lyckad krävs engagemang och uppmuntran från omgivningen. Det är viktigt att barnet som ska lära sig ett nytt språk har erfarna andraspråkstalare runtomkring sig, annars kan det hända att barnet inte lär sig språket rätt. På daghemmet är det därför viktigt att man ser till att ha blandade grupper, och att inte för många barn med främmande språk som modersmål hamnar i samma grupp. En stor del av barnets språkinläring sker nämligen tillsammans med andra barn, då främst genom leken.

Lekens olika skeden bidrar till språklig variation för barn. Språkutveckling sker då barnet ska planera leken, fördela roller, samt då de beskriver vad som händer i leken. Också användningen av kroppsspråk utvecklas och barnet lär sig att tolka miner och gester. På daghemmet är det därför viktigt att man ger barnen tillräckligt med tid och rum för lek. Leken ska inte avbrytas i onödan, och utrymmena på daghemmet bör inte vara för små eller stökiga. Miljön på daghemmet ska gärna inspirera till lek, till exempel kan man skapa olika lekmiljöer och hörnor för barnen att leka i.

För att delta i leken krävs ofta en viss behärskningsnivå av språket, men barn med ett annat modersmål tenderar ändå att hitta metoder för att vara med och leka. En sådan metod är *skuggning*, då barnet direkt repeterar ett annat barns handling. En annan, liknande metod är *språköverstigande*, då barnet gör anspråk på något som har med en annan kultur eller ett annat språk att göra. Ett exempel på detta kan vara ifall barnet imiterar något som sagts på ett för barnet främmande språk, det kan gälla enstaka ord eller hela meningar. Barn kan välja att använda någon av dessa metoder som knep för att komma in i leken igen, ifall de hamnat utanför på grund av språkskillnader.

Språkinläring på daghemmet sker hela tiden, inte bara genom lek. Samlingar, matsituationer och lämning eller hämtning är exempel på sådana händelser där språket utvecklas naturligt. Pedagogens roll är att se dessa situationer och göra det möjligt för barnet att lära sig av dem. För att underlätta språkinläringen kan man variera sättet man använder

språket på, genom sånger och ramsor till exempel. Barnen ska få närma sig språket på ett lekfullt sätt, då vågar de ofta använda språket mera frimodigt och det känns inte så farligt att säga fel. Användning av bilder underlättar mycket för de barn som lär sig ett nytt språk, det gör det lättare för barnen att hitta de rätta benämningarna. Vid läsning är det därför viktigt att barnen får titta på bilderna i boken samtidigt. En förutsättning för att daghemsverksamheten ska vara språkutvecklande är att miljön inte är stökig. Ifall miljön på daghemmet är för stressig försvinner fokuset från språket och hamnar i stället på något annat.

Barn som lär sig ett nytt språk behöver extra stöd från personalen på daghemmet. Då barnet börjar på daghemmet är det, som med alla barn, viktigt att få barnet att känna sig tryggt. Barnet behöver känna sig bekväm i daghemsmiljön för att det nya språket ska kunna utvecklas. I vissa fall kan det vara skäl för daghemspersonalen att lära sig några ord på barnets modersmål. Man kan även använda kroppsspråk och gester för att kommunicera med barnet. Då man märker att barnet börjar bli varm i kläderna kan man börja introducera ord på andraspråket. Det är viktigt att personalen tar i beaktande barnets språkliga nivå och börjar med enkla vardagliga ord och uttryck. Pedagogen bör alltid fungera som en språklig förebild för barnet och tala tydligt och korrekt.

9 Metoddiskussion

I detta kapitel kommer jag att beskriva hur jag gått till väga för att genomföra min undersökning. Jag kommer att redogöra för och motivera valet av forsknings- och analysmetod samt valet av respondenter. I kapitlet behandlas även datainsamlingsprocessen och datasekretess.

9.1 Kvalitativ metod

För min undersökning valde jag att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod. En kvalitativ metod passar bäst i sådan forskning där man vill få fram respondenternas personliga upplevelser. Genom den kvalitativa metoden får respondenterna uttrycka sig fritt, vilket ger en ökad förståelse för individuella erfarenheter och åsikter (Holme & Solvang, 1997, s. 82, 92). Eftersom syftet med detta examensarbete är att undersöka just de erfarenheter daghemspedagoger har av att arbeta med barn som lär sig ett andraspråk är en kvalitativ metod det lämpligaste valet.

Då jag började skriva mitt examensarbete hade jag tänkt basera min undersökning på intervjuer med daghemspersonal, då just intervjuer är vanligt vid kvalitativa undersökningar. Vid intervjuerna vill man gärna träffa respondenterna öga mot öga, men på grund av den rådande pandemin försvårades detta. Jag valde därför att använda mig av en enkät vid datainsamlingen, då detta verkade som ett tryggare alternativ. Genom att använda en enkät ger man dessutom respondenterna mer tid att fundera igenom frågorna och svara på dem i lugn och ro. Alla frågor på enkäten hade öppna svarsfält, där respondenterna med egna ord fick svara på frågorna.

9.2 Respondenturval och datasekretess

I detta arbete ville jag undersöka hur daghemspersonal upplever arbetet med barn som lär sig ett andraspråk. Jag valde att begränsa valet av respondenter till lärare och socionomer inom småbarnspedagogik. Detta gjorde jag dels för att det annars kunde blivit för många respondenter, dels för att jag ville att respondenterna skulle ha liknande utbildning och erfarenhet inom området.

I början på maj tog jag kontakt med chefen för småbarnspedagogik i en österbottnisk kommun för att ansöka om forskningstillstånd. Jag ville göra min undersökning i en kommun i Österbotten så att jag kunde utföra den på svenska. Kommunen i fråga valdes slumpmässigt. En bra slump visade det sig, eftersom respondenterna visade engagemang i ämnet och gärna ville återge sina erfarenheter.

I mitten av juni blev mitt forskningstillstånd beviljat och jag skickade ut min enkät kort därpå. Enkäten sändes ut till sammanlagt elva respondenter, från tre olika daghem inom kommunen. Sex respondenter svarade på enkäten.

Enkäten skickades till respondenterna via mejl. I mejlet informerade jag respondenterna om att de kommer vara fullständigt anonyma och att deras svar endast kommer att användas inom ramen för mitt arbete, samt att de raderas efter att de använts för sitt syfte. I resultatredovisningen kommer därför inga uppgifter som kan svika respondenternas anonymitet att utelämnas.

9.3 Analysmetod

För att analysera svaren i enkätundersökningen kommer jag att använda mig av teoretisk tolkning. Vid teoretisk tolkning använder man sig inte av någon speciell metod, utan man

tolkar svaren i undersökningen utgående från ens egen kunskap om ämnet (Kvale & Brinkmann 2014, s. 283). Vid redovisningen av resultaten har jag jämfört och sammanfattat respondenternas svar. För att förtydliga tolkningen av en del svar har jag använt mig av citat från respondenterna.

10 Resultatredovisning

I detta kapitel redovisas resultaten från enkätundersökningen. Enkäten bestod av 11 frågor som baserats på examensarbetets frågeställningar: *Hur ser barnets andraspråksinlärning ut i daghemsmiljön? Vilka metoder kan användas av personal inom småbarnspedagogiken för att stöda barnets andraspråksinlärning? Vilka utmaningar möter barn och pedagoger vid barnets inlärning av andra språket?*

I resultatredovisningen har jag jämfört de olika svaren och sammanfattat dem för att få fram det väsentligaste. Jag har också inkluderat en del citat från respondenterna, de är kursiverade och skrivna inom citationstecken.

10.1 Personliga erfarenheter

Den inledande frågan i enkäten var ifall respondenterna har arbetat med barn som lär sig ett andraspråk på daghemmet. Samtliga respondenter svarade ja på denna fråga. Enkätens andra fråga fungerade som en följdfråga, där respondenterna ombads berätta om sina erfarenheter av att arbeta med barn som lär sig ett andraspråk på daghemmet.

Flera av respondenterna svarar att de är mycket vana att arbeta med barn som lär sig ett andraspråk på daghemmet, en av respondenterna har främst arbetat med barn som har finska som modersmål och lär sig svenska på daghemmet, övriga respondenter har mest arbetat med barn som har annat modersmål än finska eller svenska. Flera respondenter svarar att arbetet med barn som lär sig ett andraspråk kan vara mer krävande än med barn som pratar något av de inhemska språken. Ifall barnet dessutom har någon inlärningssvårighet blir arbetet extra utmanande. En av respondenterna lyfter fram kommunikationen med föräldrarna, vilken kan vara problematisk ifall det inte finns något gemensamt språk. Också inskolningen och den första tiden på daghemmet kan vara utmanande.

”Inskolningen kräver mera än av barn med inhemska språk.”

Flertalet respondenter tar ändå upp positiva aspekter av att arbeta med barn som lär sig ett andraspråk.

”Upplever att det oftast går bra när ett barn ska lära sig ett andra språk på dagis. Oftast går det relativt lätt och vi använder oss mycket av tecken som stöd samt bildstöd”

”Arbetet med dessa barn är en extra utmaning samtidigt som det är roligt.”

10.2 Beteenden hos det andraspråklärande barnet

Följande fråga gällde huruvida personalen noterat särskilda beteenden hos barn som börjar på daghemmet utan att kunna språket som används där.

En av respondenterna som arbetar med små barn, i åldrarna 1-3 år, tycker inte att beteendet hos barn som lär sig ett andraspråk skiljer sig från andra barn i denna ålder. Hos dessa barn är också modersmålet ett nytt språk att utforska, och ifall barnet ännu inte kommit så långt i sin språkinläring är det inte lika utmanande att närma sig ett helt annat språk.

Två av respondenterna svarar att andraspråksinlärande barn till en början kan vara mer osäkra och tillbakadragna än barn som förstår språket. En av respondenterna upplever också att det kan vara svårt att trösta barnet då det blir ledset, ifall barnet inte förstår språket.

Ofta blir barnen mer bekväma efter ett tag, då de kommit in i vardagen och rutinerna på daghemmet. Då vågar de också börja öva sig på det nya språket. Flera respondenter svarar att de noterat att andraspråksinlärande barn ofta lär sig snabbare än förväntat, samt att de kan kommunicera med andra medel än genom tal.

”Barn är ju duktiga på att kommunicera icke-verbalt!”

En respondent påpekade att detta ibland kan innebära att barnen får ett utagerande beteende.

”Barnen kan ju vara mera fysiska med kompisar (slå, knipa etc..) om det inte har språket att uttrycka sina behov”.

10.3 Barnet introduceras för andraspråket

Nästa fråga i enkäten handlade om hur det går till då ett barn ska närma sig ett nytt språk på daghemmet. Det är en bred fråga som kan tolkas ur olika vinklar. Alla respondenter tog upp vilka metoder de använder med barn som lär sig ett andraspråk på daghemmet, alltså hur

dom själva gör för att barnet ska närma sig andraspråket. I sina svar beskrev även två respondenter på vilket sätt de noterat att barnet själv närmar sig andraspråket.

Flertalet av respondenterna svarade att de använder bilder och tecken som stöd för att hjälpa barnet förstå. Två respondenter betonar hur viktigt det är att använda språket ofta och på ett varierande sätt tillsammans med barnet.

”Vi pratar mycket med barnen och benämner att möjligt i de vardagliga rutinerna. På fönstren och väggarna så har vi uppsatta bilder på olika saker som ofta leder till möjlighet att benämna ord.”

Två respondenter påpekar att personalen bör använda ett enkelt språk och introducera vardagliga ord först.

”Sedan är det viktigt att man som vuxen fungerar som språkmodell och pratar ett tydligt och har ett enkelt språk. Man jobbar språkstimulerande helt enkelt.”

En av respondenterna påpekar att barn närmar sig det nya språket tillsammans med andra barn på daghemmet. Då bekantar de sig med språket genom att lyssna på och härma andra barn. Två respondenter svarade att det går snabbt för barn att lära sig förstå ett nytt språk, en av respondenterna påpekar dock att de ändå gärna talar sitt modersmål i förstahand.

”Ofta blir deras språkförståelse mycket snabbt ganska bra, men det tar längre innan de vågar börja prata det främmande språket.”

10.4 Interaktion med andra barn

Följande fråga handlade om hur interaktionen med andra barn på daghemmet fungerar för barn som ännu inte lärt sig det andra språket.

Några av respondenterna har noterat att de barn som inte kan språket kanske inte alls leker med andra barn till en början. Dessa barn kan vara blyga och tar ofta en iakttagande roll, då de ännu inte kan språket. Det kan krävas en viss nivå av språklig behärskning innan andraspråkslärande barn börjar delta i lek med andra barn. En respondent påpekar dock att nivån av interaktion, samt sättet att kommunicera skiljer sig från barn till barn:

”Vissa bara leker/visar, andra pratar sitt eget språk och barnen sinsemellan kan inte kommunicera men leker fint ändå.”

Barn behöver ofta inte förstå varandras språk för att kunna leka tillsammans. Särskilt hos små barn fungerar gester och olika ljud bra som kommunikationsmedel. En respondent påpekar att barnens ålder kan inverka på hur väl barnen interagerar med varandra:

”Ju yngre barn desto enklare att interagera.”

Risken för missförstånd mellan barnen kan dock vara större om de inte har ett gemensamt språk, och ibland kan det hända att barnen agerar fysiskt genom att knuffa eller bitas då de inte kan göra sig förstådda verbalt. Flera respondenter anser ändå att interaktionen tenderar att fungera bra. De vuxna på daghemmet är välkomnande och fungerar som modell för hur barnen ska bemöta varandra. Interaktion mellan barnen sker främst genom leken, och en respondent påpekar att den naturliga nyfikenheten underlättar samspelet.

”Barnen har alltid varit nyfikna på varandras språk och de hittar alltid sätt att kommunicera med varandra i leken.”

10.5 Språkfrämjande metoder

De två följande frågorna i enkäten behandlade hur man rent praktiskt kan stöda barnet som ska lära sig ett nytt språk på daghemmet, samt ifall respondenterna själva använt sig av några språkfrämjande metoder. Alla respondenter svarade ja, de har använt sig av särskilda metoder för att stöda barnets språkinläring. Samtliga respondenter har använt bildstöd och tecken som stöd, många betonar dessutom användandet av sånger, ramsor och sagor som språkfrämjande metoder.

”Man börjar enkelt med vardagliga fraser, sjunger och ramsor mycket, läser enkla sagor, jobbar individuellt med vuxen, jobbar med bildstöd/tecken som stöd.”

En respondent påpekar även att det är viktigt att vara konsekvent i sitt användande av språket och att man inte ska växla till exempelvis engelska bara för att det känns lättast. Om man hela tiden växlar mellan språk, eller pratar engelska bara för att barnet pratar engelska, ser kanske inte barnet någon nytta i att lära sig prata det andra språket. Det är därför viktigt att man talar med barnet på andraspråket, man hjälper på så sätt barnet att hitta nya ord och begrepp.

Kommunikationen kan vara mycket svår ifall andraspråket är helt främmande för barnet då det börjar på daghemmet. En av respondenterna menar att man kan ta stöd av föräldrarna,

eller av andra barn som har samma modersmål, från någon annan avdelning till exempel. Man kan även stöda genom att själv bekanta sig lite med barnets språk.

”Kanske kan man läsa in sig på några vardagliga ord på barnets hemspråk för att underlätta.”

Respondenten påpekar också att det är viktigt att i början ge extra tid till barnet som ska lära sig ett nytt språk. Man kan inte räkna med att barnet hänger med alla gånger, det gäller att vara tålmodig. En respondent svarar att det är extra viktigt att försöka göra barnets tillvaro på daghemmet så tydlig som möjligt, barnet ska förstå vad som händer under dagen även om språket inte är så starkt. Flera respondenter tar upp att barnens sätt att närma sig språket varierar, så man behöver vara observant för vilka metoder som bäst stöder det enskilda barnets språkinläring.

Många respondenter betonar dessutom hur viktigt det är att bekräfta och berömma barn som lär sig ett nytt språk, även små framsteg är viktiga att lyfta upp. En av respondenterna påpekade vikten av att bejaka den språkliga mångfalden.

”Positiv inställning till mångfald i gruppen, det smittar av sig på barnen.”

10.6 Utmaningar och hur man hanterar dem

Respondenterna ombads berätta om vilka eventuella utmaningar de stött på i arbetet med barn som lär sig ett nytt språk på daghemmet. Följande fråga var hur de i sådana fall hanterat utmaningarna.

En respondent betonar att man möter många utmanande situationer i de fall då man inte alls förstår barnets språk, och ifall barnet i sin tur inte kan något av de språk som finns på daghemmet. I kommunikationen med barnet kan det då lätt uppstå missförstånd, vilket kan vara frustrerande för barnet.

En av respondenterna tyckte det kan vara utmanande ifall flera barn i en grupp har samma förstaspråk, då de i sådana fall tenderar att umgås med de som har samma språk. De kommunicerar då på sitt gemensamma förstaspråk med varandra, och det kan bli svårt att motivera dem till att använda andraspråket. Det är därför viktigt att ha blandade grupper där så få andraspråksinlärande barn som möjligt talar samma språk.

En respondent svarar att det är särskilt utmanande i de fall då inte föräldrarna förstår språket.

”Ifall inte heller föräldrarna kan språket så är det väldigt svårt att förmedla information samt förklara hur daghemsrutinerna osv. fungerar. Får själv fungera som tolk även om man inte kan deras språk.”

”Alla typer av möten, sammankomster, utvecklingssamtal osv. kan behöva skötas med tolk vilket ibland är svårt att få tag i/finns ej resurser till det. Blanketter osv i kommunen på finska/svenska och man kan som lärare hamna att översätta mycket för att familjerna och barnet ska förstå.”

Respondenten menar samtidigt att det kan bli svårt ifall barnet förstår engelska, och börjar förlita sig på att personalen nog förstår fastän barnet inte pratar andraspråket. Då finns risken att barnets motivation för att lära sig andraspråket minskar.

Att hantera utmaningarna som medföljer andraspråksinläringen på daghemmet är inte helt lätt. Flera respondenter påpekar att man kan ta stöd av andra i personalen som har mycket erfarenhet. Ifall resurser finns kan en tolk underlätta. En av respondenterna menar att det kan hjälpa att förlänga inskolningsperioden för ett barn ifall det känner sig särskilt otryggt, samt att hålla kontakt med föräldrarna över telefon under dagens gång, och låta dem förklara ifall det är något barnet inte förstår.

En respondent anser att det behövs mera fortbildning i hur man ska hantera utmaningar med barns språkinläring på daghemmet:

”Upplever att vi borde få mera kunskap och teoretisk/praktisk erfarenhet i hur man ska jobba för att barnens språkutveckling ska bli så bra som möjligt”

10.7 Det egna modersmålet

Följande fråga gällde hurdan roll respondenterna upplever att barnets egna modersmål har, då det gäller inläringen av ett nytt språk. Här svarade samtliga respondenter att ett starkt förstaspråk är viktigt för barnets inläring av ett andra språk.

”Ett starkt eget modersmål tror jag att är viktigt, eftersom de då har en grund att stå på i inläring av ett andra språk.”

En av respondenterna betonar vikten av att förstaspråket används mycket hemma, men även att barnet ska känna sig bekvämt att använda sitt modersmål på daghemmet. Två respondenter påpekar att andraspråksinläringen blir extra utmanande ifall barnets

förstaspråk är svagt. En av dessa respondenter svarade att ifall barnet inte har åtminstone ett starkt språk blir det svårt att ta till sig information på ett helt främmande språk, det "råddar till" språkinläringen helt enkelt. Som nämndes i teoridelen (kapitel 4.2) behöver barnet ett språk att "stå på" då ett nytt språk ska läras in. Inläringen av ord och begrepp fördröjs ifall barnet inte har ordförrådet på ett förstaspråk att jämföra med. Detta kan dessutom leda till att barnets uppfattning av ordens innebörd blir vag, eller till och med felaktig.

10.8 Ett språkfrämjande arbetssätt på daghemmet

I enkätens avslutande fråga ville jag veta hur respondenterna uppfattar situationen på den egna arbetsplatsen, arbetar man på ett språkfrämjande sätt där? Samtliga respondenter ansåg att man använder sig av språkfrämjande arbetssätt och metoder på sina arbetsplatser. En av respondenterna arbetar med finska "språkduschar" på sitt daghem. Några respondenter betonade att man på daghemmen har många års erfarenhet av att arbeta med barn med flera språk och att det nuförtiden oftast finns någon form av språklig variation i grupperna.

"...det är en ovanlighet att det i nån grupp inte skulle finnas nån med två språk. Det är "vardag" för oss att jobba med barn med språk."

En av respondenterna tar upp att arbetet med flera språk på daghemmet fungerar bra, men att det kräver mer av personalen. Respondenten anser därför att det vore fördelaktigt med ett tillägg för den personal som har många barn med olika förstaspråk i gruppen, då det tar mer tid och energi för att få alla att hänga med och delta i vardagen på daghemmet.

11 Sammanfattning och slutdiskussion

I följande kapitel kommer jag att kritiskt granska mitt arbete och diskutera resultaten av forskningen. Jag kommer också att reflektera över om jag uppnått syftet för mitt arbete, samt om jag besvarat frågeställningarna.

Syftet för mitt examensarbete var att granska hur daghemspersonal kan stöda barns inläring av ett andraspråk inom småbarnspedagogiken. För att uppnå syftet valde jag att göra en enkätundersökning bland lärare och socionomer från olika daghem inom en kommun. Frågorna i undersökningen utgick från frågeställningarna för mitt examensarbete: Hur ser barnets andraspråksinläring ut i daghemsmiljön? Vilka metoder kan användas av personal inom småbarnspedagogiken för att stöda barnets andraspråksinläring? Vilka utmaningar möter barn och pedagoger vid barnets inläring av andra språket?

Ur undersökningen framgick det att daghemspersonalen har mycket erfarenhet av att arbeta med barn som lär sig ett andraspråk. De personliga erfarenheterna varierade, vissa har jobbat mycket med barn som invandrat, andra har mest arbetat med finskspråkiga barn som ska lära sig svenska på daghemmet. Respondenterna har också olika erfarenhet av åldersgrupper, några respondenter hade arbetat mest med 1-3 åringar medans andra arbetat med äldre barn. Oavsett ålder eller vilket förstaspråk barnet har, är det alltid en utmaning för barnet att komma in i en grupp där det inte förstår språket. Flera respondenter hade noterat att andraspråksinlärande barn kan vara osäkra i början, och att inskolningen därför kan bli extra utmanande. Personalen kunde även uppleva att det är svårt att trösta barnet ifall det inte finns ett gemensamt språk mellan barn och personal. En respondent påpekade att det i sådana situationer kan underlätta att se om det finns personal eller barn på någon annan avdelning som talar språket, och ta hjälp av dem. Man kan även med fördel försöka lära sig några ord på barnets språk, det kan få barnet att känna sig tryggare. Det är viktigt att man diskuterar med föräldrarna, vad som kunde öka barnets trygghetskänsla på daghemmet.

Det kan dröja lite innan barnet börjar delta i lek och gemenskap med andra barn. Till en början kanske barnet mest iakttar de andra i gruppen, detta är också ett sätt för barnet att bekanta sig med språket. Det kan också hända att barnet vill öva sig på andraspråket genom att härma de andra barnen. Efter ett tag börjar barnet också använda språket mer självständigt. Barn är ofta nyfikna på varandras olikheter och ett nytt språk i gruppen väcker nyfikenhet. Trots att barnen inte förstår varandras språk är de ändå ofta duktiga på att leka tillsammans. I undersökningen framkom det att personalen noterat att barnen kan leka med varandra på sina respektive språk utan att förstå den andre, men att de i stället kommunicerar med gester och kroppsspråk. Några respondenter hade dock noterat att en del barn kan bli utåtagerande då missförstånd uppstår. Detta beror oftast på att barnet inte kan göra sig förstått eller att det själv inte förstår vad som händer, vilket kan kännas frustrerande för barnet och i vissa fall leda till utåtagerande beteende.

En annan sak flera respondenter upplevde som utmanande var kommunikationen med föräldrarna. Om föräldrarna inte pratar svenska eller finska kan ofta engelskan fungera som gemensamt språk, men i de fall då föräldrarna inte heller använder engelska kan det bli knepigt. Personalen nämnde att det kan finnas behov av tolk i dessa situationer, särskilt vid möten och informationstillfällen, men att det inte alltid finns resurser för det. Inom kommunen är dessutom flera blanketter endast tillgängliga på finska och svenska, så personalen kan själva hamna att översätta åt föräldrarna.

På frågan om vilka metoder man använder i arbetet med barn som lär sig ett andraspråk hade alla respondenter mycket liknande svar. Samtliga svarade att de använder bildstöd och tecken som stöd för att hjälpa till i början av andraspråksinläringen. Med bilder och tecken ger man barnet möjlighet att benämna olika saker och utveckla sitt ordförråd. Utöver detta svarade många att de sjunger och ramsar mycket för att barnet ska få bekanta sig med det nya språket på ett roligt och lättsamt sätt. Man läser även enkla sagor tillsammans. Barn har olika sätt att närma sig ett nytt språk, och det är viktigt att man ser skillnaderna och hittar sätt att arbeta som stöder de individuella behoven hos barnen. Flera respondenter betonade vikten av att arbeta enskilt med barnet. Som pedagog är det även viktigt att tänka på att vara konsekvent i användandet av språket, och inte byta över till engelska bara för att det är lättast. Man kan i stället använda bilder eller tecken för att få barnet att förstå, och prata ett tydligt och rent språk. Pedagogen fungerar som en språklig modell för barnet.

I enkätsvaren presenterade respondenterna flera metoder de använder för att främja barnens språkinläring. Många av metoderna, till exempel användning av sånger, ramsor och bilder grundar sig på repetition för att memorera ord och uttryck. Man sjunger samma sånger många gånger om, och vissa situationer har en alldeles egen sång eller ramsa, till exempel då man tackar efter maten. Också bilder används på många olika sätt inom småbarnspedagogiken, i dagsscheman, för att markera byte av aktivitet, eller för att hjälpa barnet vid vissa situationer där det behövs stöd för att kunna benämna något. Daghemsverksamheten följer sina rutiner, där samma ord och uttryck ofta återkommer dag efter dag. På detta sätt memorerar barn vissa begrepp och bildstöd och ramsor underlättar inläringen. För att stöda andraspråksinläringen hos barn är det därför viktigt att pedagoger dels ger barnen benämningar, dels upprepar begrepp på ett naturligt sätt, så att barnet genom repetition av ord och uttryck utvecklar sitt språk.

Överlag verkade respondenterna i undersökningen uppskatta arbetet med barn som lär sig ett andraspråk. I samband med att personalen tog upp vilka utmaningar de mött med andraspråksinlärande barn poängterade många att det nog finns mycket positivt med det hela. Flera hade observerat att då barnen väl funnit sig i den nya daghemsmiljön gör de vanligtvis ganska snabba framsteg i andraspråksinläringen. Särskilt små barn tar till sig språket fort. Någon respondent påpekade också att det är bra med olika språk inom gruppen, det stärker mångfalden. I undersökningen framkom även att det är ovanligt att det i någon grupp inte skulle finnas några barn med annat förstaspråk än svenska eller finska. Det är därför viktigt med kompetent personal inom småbarnspedagogiken, som vet hur man arbetar med barn med flera språk. Pedagoger inom småbarnspedagogik behöver se över de egna arbetssätten

och metoderna och kunna tillämpa dem enligt ett interkulturellt förhållningssätt. Som nämdes i inledningen till detta arbete är det viktigt att småbarnspedagogiken utvecklas och anpassas till de mångkulturella förhållandena.

I denna studie har jag undersökt hur daghemspersonal kan stöda andraspråksinläringen hos barn inom småbarnspedagogiken. I teoridelen tog jag upp vad andraspråksinläring är för något, skillnaden mellan simultan- och successiv språkinläring, samt hur åldern påverkar lärandet av ett andra språk. Jag gick även igenom hur barn lär sig ett andraspråk i daghemsmiljön, hur omgivningen påverkar andraspråksinläringen samt hur daghemspersonalen kan stöda barnets inläring av ett andraspråk. Jag anser att de ämnen som lyftes upp i teoridelen är relevanta för examensarbetets syfte.

För mitt examensarbete valde jag en kvalitativ forskningsmetod. Undersökningen gjordes med en online-enkät med öppna frågor, som skickades ut till respondenterna via mejl. Respondenterna är alla lärare eller socionomer inom småbarnspedagogik och arbetar på olika daghem i en kommun i Österbotten. Jag sände enkäten till elva respondenter och fick sex svar, så det blev ändå en relativt god svarsprocent. Trots att jag initialt varit inställd på att göra intervjuer blev jag nöjd med enkätundersökningen. Respondenterna hade god erfarenhet av att arbeta med barn med flera språk, och jag har fått långa och utförliga svar på de flesta frågor. Samtidigt undrar jag om jag kanske hade fått ännu mer detaljerade svar om jag hade gjort intervjuer. Oavsett är jag tillfreds med mitt arbete, jag tycker att jag uppnått arbetets syfte. Det finns tydliga kopplingar mellan teori -och metodikdelen, och jag har besvarat frågeställningarna för examensarbetet. Genom undersökningen har jag dessutom fått ta del av kunskap och erfarenhet av duktig daghemspersonal, kunskap som jag med säkerhet kommer ha nytta av i framtiden.

Källförteckning

Abrahamsson, N. (2009) *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.

Abrahamsson, N. & Hyltenstam, K. (2003). Barndomen- en kritisk period för språkutveckling? I: Bjar, L. & Liberg, C. (red.) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.

Axelsson, M. (2003). Andraspråksinläring i ett utvecklingsperspektiv. I: Bjar, L. & Liberg, C. (red.) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.

Björk-Willén, P. (2018). Lek, samspel och flerspråkande. I: Björk-Willén, P. (red.) *Svenska som andraspråk i förskolan*. Stockholm: Natur & Kultur.

Cekaite, A. (2018). Sociala aktiviteter som öppningar mot språket. I: Björk-Willén, P. (red.) *Svenska som andraspråk i förskolan*. Stockholm: Natur & Kultur.

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik- Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Håkansson, G. (2019). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur

Jokikokko, K. & Karikoski, H., 2016. Exploring the narrative of a Finnish early childhood education teacher on her professional intercultural learning, *Journal of Early Childhood Education Research*, 5(1), 92-114.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk*. Stockholm: Liber

Ladberg, G. (2000). *Tala många språk*. Stockholm: Carlssons.

Letzén, M. (2017). *Ny i förskolan- med ett interkulturellt förhållningssätt*. Lund: Studentlitteratur.

Martin-Bylund, A. (2018). Andraspråk och andra språk i familjer. I: Björk-Willén, P. (red.) *Svenska som andraspråk i förskolan*. Stockholm: Natur & Kultur.

Norling, M. & Magnusson, M. (2019). *Att möta barns sociala språkmiljö i förskolan- flerdimensionella perspektiv*. Stockholm: Liber.

Ojala M, (2010), Developing Multicultural Early Childhood Education in a Finnish Context, *International Journal of Child Care and Education Policy*, 4(1), 13-22.

Salameh, E-K. & Nettelbladt, U. (2018). *Språkutveckling och språkstörning hos barn. Del 3. Flerspråkighet-utveckling och svårigheter*. Lund: Studentlitteratur

Sandvik, M. & Spurkland, M. (2015). *Språkstimulera och dokumentera i den flerspråkiga förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, A-K. (2009). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, A-K. (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Enkätfrågor

1. Har du arbetat med barn som lär sig ett andraspråk på daghemmet?
2. Om ditt svar på föregående fråga är ja, berätta gärna om dina erfarenheter av att arbeta med barn som lär sig ett andraspråk på daghemmet.
3. Har du noterat särskilda beteenden hos barn som börjar på daghemmet utan att kunna språket som används där?
4. Hur går det till då ett barn närmar sig det andra språket på daghemmet?
5. Hur har du upplevt att andraspråkslärande barn interagerar med andra barn på daghemmet?
6. Hur tror du att man på daghemmet kan stöda språkutvecklingen hos barn som lär sig ett andraspråk?
7. Har du använt dig av några särskilda metoder i ditt arbete med barn som lär sig ett andraspråk på daghemmet? Om ja, vilka?
8. Har du stött på utmaningar i arbetet med barn som lär sig ett andraspråk på daghemmet? Utveckla gärna ditt svar.
9. Ifall svaret var ja på föregående fråga, hur hanterar du sådana utmaningar?
10. En hurdan roll anser du att barnets egna modersmål har då det gäller inläringen av ett andraspråk på daghemmet?
11. Upplever du att din arbetsplats utgår från ett språkfrämjande arbetssätt? Utveckla gärna ditt svar.